

Glasbena umetnost – 8. razred

Glasba narodov / Ruska glasba – Peter Iljič Čajkovski

Prejšnji teden smo z glasbo odpotovali v daljno Rusijo. Govorimo seveda o Rusiji 19. stoletja, ki je bila popolnoma drugačna od današnje. Spoznali ste lahko skladatelja Modesta Musorgskega.

Danes vam bom predstavila še drugega pomembnega ruskega skladatelja. To je bil Peter Iljič Čajkovski. Skupaj z njim pa bomo spoznali tudi glasbeno obliko balet, ki je bila poleg samospeva največja novost v glasbi 19. stoletja.

Preberi zapis o skladatelju Čajkovskem, baletu in delih Čajkovskega.

PETER ILJIČ ČAJKOVSKI (1840 – 1893)

O njegovem življenju...

Oče Čajkovskega je bil rudarski inženir ukrajinskega rodu, mati pa njegova druga žena francoskega rodu. Čajkovski je bil drugi od šestih preživelih otrok. S petimi leti se je začel učiti klavir. Leta 1848 se je družina preselila v Sankt Peterburg. Od leta 1859 je živel v internatu, do leta 1863 pa je opravljal uradniško službo na pravosodnem ministrstvu. Glasbo je študiral na Konservatoriju v Sankt Peterburgu. Živčnost in čustvena razrvanost, združeni z homoseksualnostjo sta ga pognali v osamljenost in vplivali na njegovo ustvarjanje. Poročil se je z Anatonino Miljukovo. Poroka je bila prenagljena in Čajkovski je kmalu ugotovil, da žene ne prenese. Po poskusu samomora je že po šestih tednih začel živeti ločeno od nje.

Veliko vplivnejša ženska v njegovem življenju je bila bogata vdova Nadežda Filaretovna von Meck (1831-1894) s katero si je dopisoval, čeprav se nista nikoli srečala. Navdušena nad njegovo glasbo mu je denarno pomagala s 6.000 rublji na leto. Ravno zaradi njene podpore se je lahko umiril in ustvarjal v urejenih razmerah.

Umrli je novembra 1893. S tem se je uresničil tudi strah pred javnim razkrinkanjem njegove homoseksualnosti. "Častno sodišče", v katerem je bilo tudi nekaj njegovih sošolcev je odredilo, da mora Čajkovski narediti samomor, če se hoče izogniti škandalu. Razširili so zgodbo, da je umrl za koleru, ker je pil neprekuhano vodo.

BALET

Balet (izvirno italijansko ballo - *ples*) je odrska izvedba umetniških plesov z glasbeno spremljavo. Pri velikih operah romantičnega stila lahko pomeni tudi plesni vložek brez neposredne povezave z dogajanjem same opere. Balet je lahko samostojno delo (glasbena oblika), pri katerem je ples osnovna vsebina.

Najbolj prepoznavno baletno oblačilo je *tutu* (kratko krilce, ki stoji navzven), a je le-ta namenjen le za nastopanje na odru. V začetku potrebujejo učenci za balet le osnovna oblačila. Na treningu dekleta nosijo *triko* (oprijet dres) in žabe, ki so malo tanjše kot navadne. Fantje nosijo pajkice. Dres, tesno se prilagajoč telesu, omogoči učitelju, da preveri, ali učenci pravilno izvajajo vaje. Pozimi, ko je hladno, si deklice prek dresa oblečejo še *tuniko* (bolero) in na noge nataknejo volnene gamaše. Tako se mišice hitreje ogrejejo. Zelo pomembni so tudi baletni copati. To so zelo tanki, mehki in oprijeti copati, ki jih na nogo privezujemo s satenastimi

trakovi. Za ples *en pointes* (na konicah prstov) se uporabljajo posebni copatki z ojačano konico. Za balerine je najprimernejša pričeska figa, saj so lasje tesno speti na zatilju, oblika glave pa je lepo poudarjena. Poznamo še druge pričeske. Pomembno je le, da plesalk lasje pri plesu ne motijo. Baletni učilnici pravimo dvorana. Opremljena je z drogom (*barre*) in ogledali. Otroci po navadi začnejo plesati balet pri štirih ali petih letih.

O njegovem delu...

Obravnavali smo že glasbeno obliko koncert in povedali, da je to skladba za solo inštrument in orkester. Tudi Čajkovski se je lotil pisanja koncertov. Najbolj znan je Koncert za klavir in orkester št. 1.

Najbolj pa je Čajkovski znan po pisanju baletov. Znani so trije: Labodje jezero, Trnuljčica in Hrestač. Bo vsebini so vsi trije pravljичni baleti.

Si pripravljen na branje pravljic? Poskusi...zna biti kar zanimivo 😊

LABODJE JEZERO

Vsebina

Prvo dejanje

Princ Siegfried s prijatelji praznuje svoj enaindvajseti rojstni dan. Njegova mati je razočarana nad sinovim lahkotnim življenjem, saj je že čas, da si izbere nevesto. Pravi trenutek za to bi lahko bila svečanost, ki bo naslednjega dne zvečer in na katero bodo prišla mnoga ugledna dekleta. Ko mati odide, mladeniči nadaljujejo igre. Siegfried, zatopljen v svoje melanholične misli, se jim ne pridruži. Pomladno nebo preleti jata labodov in Siegfried si zaželi, da bi šel na lov.

Drugo dejanje

Lepo princeso Odette in njene družice je ugrabil zlobni čarovnik Rothbart. Odvzel jim je človeško podobo in jih spremenil v labode, ki ponoči spet dobijo človeško obliko. Na obali jezera v bližini dvorca se obsijana z mesečino pojavijo prelepa dekleta - labodi. Siegfried želi ujeti katero eno od njih, a mu to prepreči njihova princesa. Njena lepota tako premami princa, da se vanjo takoj zaljubi. Nenadna ljubezen ohrabri princeso Odette, ki mladeniču izda skrivnost: Rothbartova čarovnija bo premagana le, če bo srečala človeka, ki ji bo za vselej poklonil svoje srce in ji ostal zvest. Siegfried Odette obljubi večno ljubezen in jo povabi na svečanost. Zlobnega čarovnika zagradi strašen bes in hkrati strah, da bo izgubil moč nad začarimi bitji. Prvi svit prekine idilično ljubezensko srečanje in veselje deklet, ki morajo slediti Rothbartu ter se ponovno spremeniti v labode.

Tretje dejanje

S prihodom kraljice se začne razkošna svečanost. Siegfriedu misli neprestano bežijo k Odette, zato zavrne vse predstavljene mlade dame. Nizajo se plesi in svečanost je na vrhuncu, ko nepričakovano najavijo neznanega gosta s svojo hčerko. Prihod neznancev zbudi veliko pozornost. Vstopi Rothbart, ki s sabo vodi demonsko pojavo Odilie, ki je, vsa v črnem, videti kot zrcalna podoba zapeljive Odette. Siegfrieda premami podobnost in misli, da je v njej prepoznal svojo izbranko. Očaran nad njeno magično podobo pred vsemi razglasi, da je to dekle njegova izbranka in da se bo z njo poročil. Tudi tokrat ji obljubi večno ljubezen in tako se ujame v čarovnikovo past, saj je ta računala na poroko svoje hčerke z mladim princem. Prevara je uspela in demona se zmagoslavno vrnete v svoj svet. A blodeči duh osamljene in prevarane Odette razkrije spletko. Obupani Siegfried se odloči, da bo popravil svojo zmoto, in se odpravi v začarani svet iskat ljubljeno bitje.

Četrto dejanje

Na mestu, kjer sta se princ in princesa prvič srečala, žalostna dekleta - labodi pričakujejo svojo nesrečno prijateljico. Ko se ta vrne, se čarovnik sklone maščevati in pokliče viharne valove, s katerimi namerava uničiti labode. Nameru mu prepreči Siegfried, ki je prepričan, da lahko samo s pogumom in borbenostjo ohrani svojo ljubezen ter jo na ta način osvobodi jarmov sveta začaranih. V borbi, ki traja do svita, Siegfried ubije Rothbarta in dokončno uniči čarovnijo

TRNULJČICA

Trnuljčica, včasih imenovana tudi Speča lepotica je ena izmed tistih klasičnih pravljic, ki so doživele številne spremembe, dokler jim nista dokončne (vsaj tiste, ki jo trenutno pozna največ otrok) podobe dala ravno brata Grimm.

Kralj in kraljica po dolgotrajnem čakanju dobita hčer in priredita zabavo. toda v kraljestvu je trinajst vil, na dvoru pa le dvanajst zlatih krožnikov, zato najbolj zoprne med vilami ne povabijo. Ko vile (povabljene) deklico obdarujejo z različnimi krepostmi, se pojavi še nepovabljen vil, ki deklico obsodi na smrt. Ko bo dopolnila 15

let, se bo namreč s kolovratom zbadla v prst in umrla. No, ena vila svojega daila še ni izročila, zato prekletstvo lahko omili, ne more pa ga izničiti. Smrt se spremeni v stoletni spanec, ki bo zajel tudi vse dekličine bližnje. Kralj poskuša prekletstvo preprečiti tako, da ukaže zažgati vse kolovrate, a se deklica vseeno zbode v prst. Vsi na dvoru utonejo v spanec, okolico pa prerase trnje. Po stotih letih se pojavi junak, ki deklico odreši s poljubom, podobno kot v Sneguljčici (vendar ne Grimmovi), prebudijo se vsi ostali in zabava se lahko začne.

HRESTAČ

Ko se zastor dvigne, zagledamo družino Stahlbaum med božičnim praznovanjem. Doraščajoča hči Klara, mali brat Fritz in njuna starša praznujejo s prijatelji, ko vstopi skrivnostni boter Drosselmeyer. S seboj prinese veliko vrečo daril za otroke. Vsi otroci so srečni, izjema pa je Klara, ki ni dobila darila. Nato Herr Drosselmeyer pokaže tri plesalke, ki so lutke v naravni človeški velikosti: vsaka odpleše en ples. Ko so plesi končani, se Klara približa Drosselmeyerju in ga prosi za darilo. Žal, možaku je zmanjkalo daril, zato steče Klara v materino naročje in se zjoče.

Drosselmeyer nato naredi Hrestača, leseno lutko vojaka, ki lahko z usti tre orehe. Klara je vesela, Fritz pa je ljubosumen in zlomi lutko, a boter jo spet popravi. Zabava se konča, družina gre spat, Klara pa skrbi za Hrestača in gre ponovno k božičnemu drevesu, da bi ga videla. Zaspi s Hrestačem v naročju. Ko ura odbije polnoč, Klara zasliši mišje glasove. Zbudi se in hoče zbežati, vendar jo miši ustavijo. Hrestač jo s svojo vojsko brani, Mišji kralj pa vodi miši v boj. Ko Mišji kralj zabode Hrestača, vrže Klara vanj čevelj in miš pogine. Ostale miši se umaknejo in s seboj vzamejo svojega vodjo. Klara joka za svojim mrtvim Hrestačem, njene solze pa ga obudijo v življenje. Oba zaplešeta, Hrestač pa se spremeni v princa in jo odpelje v deželo Sladkorne vile, kjer ju pozdravljajo plešoče snežinke. Prebivalci dežele plešejo zanj, Klara pa se zbudi pod božičnim drevesom s Hrestačem v naročju.

UČNI LIST – PETER ILJIČ ČAJKOVSKI

1. naloga:

Delovnemu zvezku imaš priložene zgoščenke. Poslušaj posnetka št. 90 in 91 ter reši 2. vprašanje na str. 39.

Pod Pomen skladatelja v delovni zvezek napiši kratek zapis: Čajkovski je bil ruski skladatelj, ki je ustvarjal pod vplivom zahodno evropske glasbe (ne ruske). Najbolj znan je bil po pisanju baletov. Njegove mojstrovine so Labodje jezero, Trnuljčica in Hrestač.

Na str. 40 napiši odgovor pod vprašanje Kaj je balet?: Balet je glasbena oblika, pri kateri nastopajoči zgodbo odigrajo s pomočjo plesa. Besedilo v operi je libreto, pri baletu temu rečemo koreografija.

2. naloga:

Če imaš brata ali sestro na razredni stopnji, jima zvečer, ko bosta padla v posteljo, preberi zgodbe vseh treh pravljic 😊

3. naloga:

Poglej si odlomke iz baleta Hrestač na povezavi <https://www.youtube.com/watch?v=xtLoaMfinbU>. Priloženo imaš minutažo.

(Španski ples – 1.00.28, Arabski ples – 1.02.27, Kitajski ples – 1.07.07, Ples vile sladkorčice – 1.29.05)

Opiši baletno obleko vile sladkorčice (glej zapis v gradivu).

Poglej si odlomek iz baleta Labodje jezero na povezavi <https://www.youtube.com/watch?v=htWM5ZtONU4>. Najbolj znana plesna točka se prične na minutaži 5.34. V čem misliš, da je največja zahtevnost te plesne točke?

4. naloga:

Govorili smo že o plesu can-can. Preko povezave https://www.youtube.com/watch?v=x-YtK_EvmiY&feature=emb_logo naštudiraj zadevo, nauči koreografijo svoje »sostanovalce«, bodi izviran (prepričaj jih v ta izziv). Če zadeva uspe, se posnemite in mi pošlji posnetek. Lahko pa ga tudi objaviš na mojem zidu <https://padlet.com/irenakosmac/mng8mj7ysn8x>.

5. naloga:

Iz papirja izdelaj baletno plesalko.

- najprej izreži plesalko iz priloženega pdf dokumenta. Naj bo iz tršega papirja
- list za plesalkino krilo zložiš, kot vidiš na sliki in ga poljubno obrežeš, da dobiš čipke. Vse seveda lahko pobarvaš.
- krilo nalepi na telo plesalke, kot kaže slika
- balerino vlož v delovni zvezek, str. 39

